

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS
LIBER PRIMUS
DE SPACIO PHYSICO.

Quid autem illud fuit, quod summus opifex primum omnium extra se produxit? Quid aut debuit, aut expediit prius produci, quam id quo omnia alia, ut essent egerunt, et sine quo esse non poterunt, ipsum autem sine aliis esse poterat, et aliorum nullo eguit ut esset. Id enim ante alia omnia necesse est esse, quo positio, alia poni possunt omnia: quo ablato, alia omnia tollantur. Nam sine quo aliorum nihil est, et id sine aliis possit esse, necessario primum est, inquit Aristoteles quoque Id autem ipsum spacium est. Omnia namque et corporea, et incorporea, si alicubi non sint nullibi sunt, si nullibi sunt, neque etiam sunt. Si non sunt, nihil sunt. Si nihil sunt, neque animæ neque naturæ, neque qualitates, neque formæ, neque corpora erunt. At hosce esse rerum gradus extra profundum, iam antea est dictum. Si hæc non sint, iam nulla rerum extra profundum erit universitas. At id contra sensum, contra omnem est rationem. Ergo hi rerum gradus sunt; si sunt, nullibi non sunt. Sunt ergo alicubi sunt ergo in loco, sunt ergo in spacio, aut longo, aut lato, aut profundo, aut in duobus horum; aut in tribus. Spacium ergo ante hæc omnia est. Et eo illa ut sint indigent, ipsum vero, ut sit, illorum indiget nullo. Amici quidam nostri e Peripato, cum duos a nobis libellos editos de spacio legissent, suaviter nos subsannarunt. Quoniam nihil tale scripsisset eorum princeps. Ridiculi sane, ac bardi homines, et scriptorum sui principis ignari. Quid enim illi, aliud est locus, quam spacium, longum, latumque? Tametsi in loco profundum, qui proprie magis locus est, ipse ridicule ommiserit? Quid aliud illi est magnitudo, super qua ei sit motus omnis, sursum, deorsum, in latus, in circuitum? An non credeunt, a terra ad cælum esse spacium? Sed hos ommittamus. Qui quoniam Aristoteles de novo orbe nihil dixerit, orbem novum esse, minime sibi persuaderi sinunt. Aliis quam talibus ingeniis philosophemur, sensuumque testimoniis, rationumque probationibus utamur. Nulla magna nomina exhorreamus. Res ipsas, verumque in rebus, verique causas vestigemus. Veritatem, veritatis gratia inquiremus. Ad rem igitur regrediamur, de corporibus quidem, nihil videtur, cuiquam posse esse dubium, ea esse in loco, hoc est in spacio. Quoniam corpora circumquaque intus et extra, spacio et circundantur, et occupantur. Formæ vero toto corpore extensæ, eandem trinam occupant dimensionem. Qualitates, calor, frigus, humidum, siccum, molle, durum, reliquas, quis non videt, et extra, et circa, et intra corpora esse protensas? Si vero, natura, de qua postea, per corpora, et ipsa protensa esse preperiat, et eorum externa attingere, et interna habitare, ipsa quoque in spacio esse erit dicenda. Vita itidem et ea anima, quæ sensitiva dicitur, si per instrumenta corporis sit distributa, per spacia erit distributa. Sin vero ratio, et mens animæ corpus informet, (quod videtur Aristoteles voluisse, et quod nobis hactenus maxime est dubium) sicuti formæ aliæ per corpora erunt extensæ. Sin vero anima sit in corpore, non ut forma, sed ut formatrix, quia corpus in spacio est, ipsa quoque erit in spacio. Sin vero corpus sit in anima, hæc si divisibilis sit, in spacio erit divisibili. Si indivisibilis sit, in spacio erit indivisibili. Sed si divinitas universa indivisibilis sit, ut est, in spacio erit indivisibili, et a divisibili spacio circumque erit obvoluta. Si nullibi item sit, sine spacio non cogitatur, si sit alicubi, vel in cœli culmine, vel supra cælum, in spacio certi erit. Si vero sit ubique, in spacio, non esse nequit. Sunt ergo entia cuncta, et ea quæ supra entia sunt, in spacio. Et in spacio, non esse nequeunt. Igitur antequam entia extra profundum prodirent, spacio egerunt, quo ipsum est circumvolutum, ut extra ipsum prodirent, et consisterent, si entia esse aut debuerunt, aut potuerunt. Itaque spacium, a primo uno, ante entia alia omnia est profusum, et veluti spiritu oris eius efflatum atque dislatum in finitum, atque infinitum. Non ergo amplius quærendum an spacium in rerum sit universitate. Sed indagandum, an spacium sit aliquid.